

36. Beregi M. Karpatyška Ukraina (1938–1939). Kalendar "Prosnyti" na 1994 рік. – Užgorod, 1994. – С. 56.
37. HL. – Elnöki. – 1939. – I.osztály. – 3261. tétel.
38. Beregi M. Організація українських націоналістів... – С. 25–26.
39. Хімінець Ю. Закарпаття – земля української держави. – С. 104.
40. Пап С. Красне поле // Срібна земля. – 1994, 19 березня.
41. HL. – Elnöki. – 1939. – I.osztály. – 3262. tétel.
42. Beregi M. Організація українських націоналістів... – С. 25–26.
43. Хімінець Ю. Закарпаття – земля української держави. – С. 104.
44. HL. – Elnöki. – I.osztály. – 3274. tétel.
45. Ibid. – 3275. tétel.
46. Ibidem.
47. Хімінець Ю. Закарпаття – земля української держави. – С. 104.
48. HL. – Elnöki. – I.osztály. – 8796. tétel.
49. Ibid. – 8787. tétel.
50. Ibid. – 3276. tétel.
51. Ibidem.
52. Ibid. – V.osztály. – 8494. tétel.
53. Ibid. – I.osztály. – 3264. tétel.
54. OL. – Kozma Miklós iratai. – K.-429. – 34. csomó. – 11. lap.
55. HL. – Elnöki. – V.osztály. – 1939. – 8496. tétel.

Гапоненко І.С.

С.Ф. ЧЕРКАСЕНКО І ЗАКАРПАТТЯ

З'ясувати особливості розвитку української поезії, прози і драматургії кінця ХІХ – початку ХХ ст. неможливо без докладного вивчення творчості всіх митців, які виступали в означений період. З цього погляду особливого значення набуває дослідження спадщини письменників, творчість яких була в 30-і роки штучно виключена з літературного процесу. До них належить і визначний майстер українського слова Спиридон Черкасенко, спадщина якого фактично майже невідома сучасному читачеві.

Своєю творчістю письменник сприяв ідейно-художньому оновленню української літератури ХІХ століття, стоячи в одному ряду з О. Олесем, В. Винниченком, М. Чернявським, Г. Чуларинкою, М. Вороном.

І. Крушельницький зважав, що "С. Черкасенко – це одна з визначних постатей – громадян в українському житті й письменстві. Як письменник-громадянин він відгукується на всі важливі події в житті своєї

нації, забарвлює свою поетичну творчість громадянськими мотивами, стаючи завжди в осередку переживання і всієї нації й окремих її класів¹.

О.В. Мишанич у передмові до двотомника письменника "В межі зим і чужини..." говорить про перебування письменника на Закарпатті і його вплив на національне відродження краю.

Спиридон Феодосійович Черкасенко народився 24 грудня 1888 року в містечку Новий Буг на Херсонщині (нині Миколаївська область) у селянській родині. Розпочав свою літературну творчість на початку XX століття. Він – автор понад 30 збірок поезій, оповідань, драм, романів.

З початком першої світової війни, після закриття всіх українських періодичних видань, С. Черкасенко йде працювати в театр М. Садовського. Він був одним із творців модерного театру, хоча не поривав із традиціями старого, соціально-побутового.

С. Черкасенко був письменником-педагогом. Дев'ять років він прожив на Лідійських рудниках, де навчав шахтарських дітей. Протягом 1917–1918 років С. Черкасенко укладає читанки й букварі для українських шкіл. У 1919 році Міністерство освіти УНР запропонувало талановитому педагогові готувати підручники для українських шкіл і з цією метою відрядило його до Відня. Коли на початку 20-х років частина української еміграції перебирається з Відня до Праги, С. Черкасенко в 1923 році йде до Ужгорода. Тут доля його знову звела з М. Садовським, який очолює просвітницький театр на Закарпатті. Після повернення М. Садовського на Україну С. Черкасенко залишився працювати театральним референтом товариства "Просвіта" в Ужгороді.

Живучи на Закарпатті, Черкасенко продовжує свою поетичну творчість. В Ужгороді виходять друком дві поетичні збірки С. Черкасенка "Пчїлка в байках" (1924) та "Поезії для молоді" (1926). А. Животко в "Огляді руської літератури для дітей Підкарпатської Русі" (1916–1926) відзначив, що збірка "Поезії для молоді" справила значний вплив на розвиток поезії Закарпаття. "Глибоке, тепле почуття до молодих паростків життя на Підкарпатті, яким автор присвятив уже не один свій твір, віс від поезії сего збірничка. Се гімн до краю рідного і до природи, то спів бадьорого життя на щастя й на долю Підкарпаття"². На це вказує і О. Мишанич: "Збірка "Поезії для молоді" (Ужгород, 1926) відіграла значну роль у становленні української поезії на Закарпатті, була зразком вишуканої літературної мови і сучасної віршової техніки, що для тодішніх умов Закарпаття мало першорядне значення"³.

С. Черкасенко постійно дбав про патріотичне виховання учнівської школи. У цей час на Закарпатті була поширена так звана пластова література. Захопившись цією формою виховання молоді, письменник написав цілий ряд п'єс, призначених для шкільних театрів ("Вечірній ніч", "Сміх", "Лісові чари", "Лібуша в таборі", "Хай живе життя", "Білий Лесько", "До світла, до волі"). "Зачинаючи п'єсою "Вечірній ніч", Спиридон Черкасенко в рік річчю під час свого побуту на Підкарпатті видавав дальші пластові п'єси. С. Черкасенкові можемо завдячувати, що наш Пласт має таку театральну пластову бібліотеку"⁴.

Для дітей С. Черкасенко написав також дві одноактові п'єси: "Чудо св. Миколая" і "Ой хто, хто Миколая любить..."

Твори письменника друкували журнали "Пчїлка", "Наш рідний край", "Наша земля", "Пластуи" та ін. Поет був зачарований чудовою природою Закарпаття, його хвилювала доля трудящих краю. Тяжко переживаючи розрив з батьківщиною, митець висловлює свої тужливі настрої у ліричних циклах "Біла Панна", "Зелені руна", "Смутки".

На Закарпатті письменник створив історичні драми "Коли народ зовчить" (1927), "Северин Наливайко" (1928).

На Закарпатті був відзначений 25-літній ювілей літературної праці письменника. В. Гренджа-Донський писав: "Перебуває між нами знаменитий український поет С.Ф. Черкасенко, якого доля кинула далеко від рідного краю аж на Зелене Підкарпаття. Це є його трагедія, і не щастя, бо спричинився він до піднесення нашого літературного відродження. Творами поета любується кожний, а головню його п'єсами та віршами молодь"⁵.

На Закарпатті письменник прожив до 1929 року. Постійна участь у місцевому культурному, театральному і літературному житті, зближення з прогресивними силами краю спричинилися до звинувачення у співпраці з комуністами. Черкасенкові запропонували протягом трьох днів залишити край.

Письменник виїхав до Чехії і оселився в селі Горні Черношіце на околиці Праги. Але зв'язків із Закарпаттям С. Черкасенко не поривав, продовжує брати участь у літературному житті краю, друкується у періодичних газетах та журналах.

С. Черкасенко був свідком боротьби за українську державність на Карпатській Україні у 1939 році, у цій боротьбі втратив єдиного сина.

Свою творчістю С. Черкасенко сприяв розвитку та оновленню літератури Закарпаття. Це ще одна цікава сторінка літературного життя нашого краю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крушельницький І. Спиридон Черкасенко. (Огляд життя і творчості) // Нові шляхи. – 1929. – Ч. 6. – С. 280–281.
2. Животко А. Огляд руської літератури для дітей Підкарпатської Русі рр. 1916–1926 // Підкарпатська Русь. – 1927. – Ч. 3. – С. 90.
3. Мишанич О. "В безмежжі зим і чужини..." // Черкасенко С. Твори: У 2 т. – К.: Дніпро, 1991. – С. 16.
4. Канюк. Наша пластова література // Пчёлка. – 1931. – № 6. – С. 234.
5. Гренджа-Довський В. Спиридон Черкасенко // Наша зсмля. – 1927. – № 1. – С. 13.

Макара М.П.

ПОЧАТОК ЗМІН ЕТНОПОЛІТИЧНОЇ СТРУКТУРИ НАСЕЛЕННЯ ЗАКАРПАТТЯ (КАДРОВИЙ ЗРІЗ)

В перші роки встановленої Радянської влади в національних районах колишнього Союзу РСР держава, економічна, кадрова політика центру визначалася такими основними програмними завданнями: відбудувати народногосподарські об'єкти, розвинути і зміцнити діючі державні, адміністративні, судові органи, в яких мають працювати люди, що добре знають справу, а разом з тим і настрої, побут, психологію тутешнього населення; створити сприятливі умови для функціонування преси, закладів освіти, культури; забезпечити підготовку необхідних спеціалістів для всіх галузей народного господарства.

Що й казати, такі цілі і завдання були благородними і багатообіцяючими. Як же вони втілювалися в життя після возз'єднання Закарпаття з Україною? Нагадаю, що йшлося про "національний район", де історично склалися традиції протистояння корінного населення соціальному і національному гнітові та наступу іноземних колонізаторсько-бюрократичних державних заходів. На чолі цього протистояння стояла елітна, освічена частина народу, що здобувала освіту в університетах Відня, Праги, Будапешта, Львова, Петербурга...

До початку радянізації Закарпаття було краєм, населення якого пройшло солідну школу демократичного розвитку, багатопартійності,